

TEOS ARKEOLOJİ KAZISI 2010 YILI KAZI RAPORU (İLK SEZON)

Kazı ve Bilimsel Araştırmaların Dünü, Bugünü ve Beklentileri

İzmir İli, Seferihisar İlçesi, Teos Antik Kenti, arkeolojik kazı ve restorasyon çalışmaları, 44 yıl aradan sonra, bakanlar kurulu kararı ile 26 Temmuz 2010 tarihinde başkanlığım altında yeniden başlamıştır.

Öncelikli olarak arkeolojik kazılarla **uluslararası bilime katkı sağlanması amaçlanmaktadır**. Bu katkı, kazı ekibinin araştırmalarıyla elde ettiği sonuçları, ulusal ve uluslararası kitap ve makalelerle bilim dünyasına sunmasıdır. Bilim insanı olarak elde ettiğimiz bilgiyi, arkeolojik ve epigrafik belgelere dayanarak en doğru bir şekilde bilimin hizmetine sunmak ve Türk bilim insanının uluslararası arenada söz sahibi olmasını sağlamak en önemli hedefimizdir. Yine hedeflerimiz arasında bilimsel yetkinliği olan gelecek nesilleri yetiştirmektedir.

Bu bağlamda bilimsel açıdan değerlendirildiğinde neden Teos?

- 1- 1962-1966 yıllarında tespit edilen Protogeometrik Dönem seramiklerinin ait olduğu yerleşim alanının tespit edilmesi?
- 2- Olası Myken yerleşiminin araştırılması?
- 3- Protogeometrik Dönem'den Roma Dönemi sonuna kadar kentsel gelişimin araştırılması?
- 4- 1962-1966 kazılarında tespit edilen Hellenistik Dönem sivil mimarlık örneklerinin araştırılması (Hellenistik Evler)?
- 5- Hellenistik Dönem'in en önemli mimarlarından olan Hermogenes probleminin Dionysos Tapınağı örneğinde araştırılması?
- 6- Roma Dönemi Yapıları ve Kentsel Gelişimi ile sosyo-kültürel yapı bilimsel olarak araştırılacaktır.

- 1- Arkeolojik kazıların **ikinci önemli amacı** ise, sahip olduğumuz dünya kültür mirasının korunması, yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamaktır. Bu bağlamda arkeolojik alanların arkeolojik kültürel parklara (arkeo-park) dönüştürülerek toplumun kültürel yaşamında kullanılabilir hale getirilmesini sağlamaktır. Bu bağlamda antik kentte yapılacak olan çevre düzenlemeleri ve restorasyon çalışmaları önemli bir yer tutmaktadır.

Özellikle antik kentte gerçekleştirilecek olan çevre düzenleme projeleriyle gezi güzergahları üzerindeki arkeolojik bilgi panoları, çevrenin fauna ve florası ile ilgili bilgi panoları, dinlenme alanları, sosyal-kültürel faaliyet alanları, alanın bir arkeo-parka dönüşmesini sağlayacaktır. Bu bağlamda antik kentte düzenlenecek olan kültürel faaliyetlerin, antik dönem kültürüne sahip çıkılması ve gelecek kuşaklara aktarılmasında çok önemli bir rol oynayacağını düşünmekteyim. Lesboslu Sappho'dan sonra Arkaik Dönem'in en ünlü lirik (duygusal şiir türü) şairi **Anakreon**'un (M.Ö. 572) ve ondan sonra gelen **Antimachos** ve **Epikürcü Nausiphanes'in** Teos'lu olması nedeniyle 2600 yıl sonra antik kentin **bouleuterion/odeion**'unda düzenlenecek olan "**Anakreon Şiir Dinletileri**" ya da benzer etkinlikler bu bağlamda çok etkin olacaktır. Yine M.Ö. 3. yüzyılda Dionysos Sanatçıları Birliği'nin merkezi olan Teos'da, 2010 yılında Seferihisar Belediyesi'nce geleneksel olarak düzenlenen 4. Türkiye Tiyatro Buluşması'nın yapıyor olması bu sahip çıkışa en güzel örnektir.

2010 yılı Teos çalışmaları, bu yılın ilk sezon olmasından ötürü kazı çalışmalarından daha çok alt yapı çalışmalarına yönelik gerçekleştirilmiştir.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Ankara Üniversitesi adına başkanlığım altında sürdürülen ilk dönem kazı, belgeleme ve restorasyon çalışmaları, 26 Temmuz - 01 Ekim 2010 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Ancak kazılarda çalışacak yeteri kadar işçi bulunmadığından sadece 4 işçi ve öğrencilerle söz konusu çalışmalar sürdürülmüştür. İlk sezon çalışmalarına, Üniversitemiz öğrenci ve öğretim üyelerinin yanısıra Akdeniz Üniversitesi'nden Prof. Dr. Mustafa Adak, Fransa BordoAsonius Enstitüsü'nden Dr. Koray Konuk, ODTÜ'den topoğraf Kemal Gülçen, Eskişehir Anadolu Üniversitesi'nden Öğr. Gör. Restoratör Yusuf Polat, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü ve İzmir Ekonomi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi öğrencileri ile Dokuz Eylül Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü öğrencileri katılmıştır.

Bakanlık temsilciliği görevini İzmir Arkeoloji Müzesi'nden Sayın Mahir Atıcı, müthiş bir özveri ile gerçekleştirmiştir.

Teos antik kenti, **Isthmos** adı verilen küçük bir yarımada üzerinde kurulmuştur. Söz konusu bu yarımada'nın ortasında yer alan Kocakır Tepe üzerinde antik kentin akropolü yükselmektedir. Akropolün kuzey ve güneyinde olmak üzere birer limanı bulunan antik kent, Akropol ile güney limanı arasında gelişmiştir. Kocakır Tepe üzerindeki erken dönem suru (Arkaik Dönem), kent içerisinde takip edilemiyor olsa da kenti çevreleyen 6 km uzunluğundaki Hellenistik Dönem suru oldukça iyi korunmuştur. Antik kentin batısındaki sırtlar Arkaik Dönem, güneyindeki sırtlar ise Hellenistik ve Roma Dönemi nekropol (mezarlık) alanı olarak kullanılmıştır.

ARAŞTIRMA TARİHÇESİ:

İonia Bölgesi'nin 12 kentinden biri olan Teos antik kenti, 19. yüzyılda İngiliz Dilettanti Cemiyeti (Society of Dilettanti), 1924 yılında Fransızlar ve daha sonra 1962-1966 yılları arasında Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Öğretim Üyeleri Yusuf Boysal ve Baki Öğün tarafından araştırılmıştır. 1980-1992 yılları arasında Duran Mustafa Uz hem Dionysos Tapınağı kutsal alanında hem de Arkaik Tapınak'ta kısıtlı sondaj çalışmaları gerçekleştirmiştir. 1993-1996 yılları arasında ise ODTÜ'den N. Tuna, antik kentte kısa süreli yüzey araştırmaları gerçekleştirmiştir.

KENT TARİHİ:

Antik coğrafyacı Strabon (M.Ö. 64 – M.S. 24), Teos'un önce Athamas, sonra İon kolonizasyonu döneminde Kodros'un gayri meşru oğlu **Naoklos** ve daha sonra **Atinalı Apoikos, Damasos** ve **Boiotialı Geres** tarafından kurulduğunu bildirmektedir.

Anabilim dalımız öğretim üyeleri tarafından 1962-1966 yılları arasında sürdürülen arkeolojik kazılar, antik kentte en erken yerleşimin Protogeometrik Dönem'de başladığını ortaya koymuştur. M.Ö. 10. yüzyıldan itibaren iskân gören kentte, *akropol*'deki Arkaik Tapınak (*Hekatompedon*), Hellenistik Dönem'in önemli mimarlarından Hermogenes'in eseri

olan Dionysos Tapınağı, antik tiyatro, *agora*, *agora* tapınağı, *bouleuterion*, sarnıç ve güney limanın kalıntıları halen görülebilmektedir.

Tarihin babası sayılan Herodot'un bildirdiğine göre, yaklaşık M.Ö. 600 yıllarında Thales, İonia Bölgesi'nin merkezinde olmasından dolayı on iki İon kentinin merkezi olarak Teos'u önermesine karşılık bu önerisi kabul görmemiştir (Herodot I, 170). Teos kentinin M.Ö. 6. yüzyıldaki önemli ticari ilişkilerinin izleri, Eski Mısır'a kadar takip edilebilmektedir. Teos, ticari amaçla Nil Deltası'ndaki **Naukratis** kentinin kurulmasında rol oynamıştır. Kent, M.Ö. 545 yılından sonra Pers komutanı Harpagos'un eline geçmiştir. Pers işgali ile birlikte birçok Teoslu M.Ö. 543 yılında kenti terk etmiş ve Trakya Bölgesi'ndeki **Abdera** kentini (günümüzde İskeçe yakını) kurmuştur (Herodot I, 168; Strabon XIV, 30; C644). Ayrıca Teoslular, Abdera'nın dışında M.Ö. 544 civarında Kuzey Karadeniz kıyısında **Phanagoria** kentini de kurmuşlardır.

Söz konusu göçe rağmen, Perslere karşı sürdürülen M.Ö. 494 yılındaki Lade Deniz Savaşı'nda Teos, İon Donanması'na **17 gemiyle** sayı bakımından en büyük destek veren kentlerden biridir. M.Ö. 479 yılından sonra Teos, Attika-Delos Deniz Birliği'nin bir üyesidir ve bu birliğe **6 talent** gibi yüksek bir vergi ödeyecek kadar varlıklıdır. Kent, M.Ö. 387/6 yılındaki Antaldikas Barışı ile tekrar Pers yönetimi altına girmiş, ancak kent Büyük İskender (M.Ö. 334) ile birlikte tekrar özgürlüğüne kavuşmuştur.

M.Ö. 133'te III. Attalos'un vasiyet yoluyla topraklarını Roma'ya bırakmasıyla birlikte Teos, Roma topraklarına dâhil edilmiştir. Teos antik kentinin, Roma Dönemi'nde de bu önemini sürdürdüğü antik kentteki mimari faaliyetlerden anlaşılmaktadır.

2010 yılı Teos Antik kenti arkeolojik çalışmaları, kazının ilk yılı olması nedeniyle sırasıyla

- 1- İdari işler,
- 2- Sayısal kent planının çıkarılmasına yönelik sürdürülen belgelenme çalışmaları,
- 3- 1. ve 3. derece Arkeolojik Sit sınırları içerisinde kalan kamu arazilerinin belirlenerek sayısal plana işlenmesi ve söz konusu arazilerin Kültür ve Turizm Bakanlığı'na tahsis işlemleri,
- 4- Karagöl mermer ocağı ile Sığacık Kalesinde yapılan belgeleme çalışmaları,
- 5- Hellenistik Sur, Dionysos Tapınağı Kutsal alanında ve Güney Nekropoldeki kazı çalışmaları,
- 6- Kazı deposu düzenlenme çalışmaları,
- 7- Kazı evi yapımı ve kazı alanına getirilmesi planlanan elektrik hattına ilişkin işlemler,
- 8- Teos Arkeoloji Kazısı için yapılan sponsorluk görüşmeleri olarak özetlenebilir.

2010 yılı çalışmaları kapsamında antik kentte gerçekleştirilen çalışmaların tanıtımı için bir web sayfası hazırlanmıştır.www.teosarkeoloji.com adlı sayfadan güncel gelişmeler takip edilebilir.

KARAGÖL ANTİK MERMER OCAĞI

Seferihisar İlçesi, Karagöl mevkiinde bulunan antik taş ocağı, Teos Antik Kenti'nin 3 km kuzeydoğusunda yaklaşık 100 m çapında bir göl ve bu göl çevresindeki 200 m çapındaki bir alanı kaplamaktadır. Söz konusu mermer ocağından, yüksek kaliteli siyah *africano* ile gri renkli mermer çıkartılmıştır. Kısıtlı miktarda çıkarılan ve Roma'da Bazilika Aemilia, Augustus Forumu ve Markellus Tiyatrosu'nun sahne binası gibi önemli yapılarda tercih edilen *africano*, bu sebeple Anadolu'da hiç kullanılmamış, çıkarılan tüm bloklar Roma'ya gönderilmiştir.

Karagöl ve çevresinde sürdürülen belgeleme çalışmalarında hem çevredeki yarı işli 61 adet blok, hem de Kayadibi mevkiindeki antik mermer ocakları tespit edilmiştir.

1. Derece Arkeolojik Sit alanı içerisinde atıl olarak birbiri üzerine yığılmış durumda, her birinin kendine has biçimi, kurşun mühür yuvaları ve Latince yazıtları bulunan yarı işli blokların Karagöl ile birlikte ele alınarak bir açık hava müzesine dönüştürülmesi planlanmaktadır(**Karagöl'den Roma'ya**). Bu konuda hem İzmir 1 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'na hem de Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne başvuruda bulunulmuş ve gerekli izinler alınmıştır.

KAZI ve DÜZENLEME ÇALIŞMALARI

2010 yılı çalışmaları kapsamında mevcut yapıların daha rahat anlaşılabilmesi ve ölçümlerinin daha sağlıklı yapılabilmesi amacıyla Dionysos Tapınağı, Tiyatro, *Bouleuterion*, Arkaik Tapınak, *Agora* Tapınağı, Güney Liman, Dionysos Tapınağı'nın güneyinde bulunan sarnıç ve kenti çevreleyen Hellenistik Dönem surunun limana kadar olan güney bölümünde temizlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Antik kentin rahat gezilebilmesi için gezi güzergâhları belirlenmiş ve yön levhaları yaptırılmıştır. 2011 yılın söz konusu yön levhaları ve tanıtıcı panolar belirlenen gezi güzergâhınayrleştirilecektir.

2010 yılı kazı çalışmaları sadece Dionysos Tapınağı, Hellenistik Sur ve Güney Nekropol'de gerçekleştirilmiştir.